

FAX: +421-2-54 777 934

MUDr. Rudolf Zajac, minister zdravotníctva

V Košiciach dňa 26.februára 2003

Vážený pán minister,

radi by sme touto cestou vyjadrili pohoršenie a nesúhlas nad priebehom kontroly, ktorú prevádza Ministerstvo zdravotníctva vo veci podozrenia z násilných sterilizácií rómskych žien na východnom Slovensku prostredníctvom odborníka Ministerstva MUDr. Karola Holomáňa. Dôrazne protestujeme najmä voči prezentácii výsledkov tejto „kontroly“ v tlači, konkrétne v denníku SME dňa 24.2.2003 (články „Po škandále zmenia sterilizačný zákon“ a „Hlavný odborník: Lekári nepochybili“). Z uvedených prezentácií vyplýva, že kontrola bola vedená absolútne neadekvátnym spôsobom a z tvrdení MUDr. Holomáňa je jasné, že odborník Ministerstva zdravotníctva (a teda zrejme i Ministerstvo, ktoré ho vedením kontroly poverilo), nepochopil podstatu problematiky, na ktorú v našej správe poukazujeme. Máme preto vážne obavy, že ide o snahu zakryť existujúce problémy, neodstrániť nezákonné praktiky a tým pádom v ich pokračovaní lekárov podporovať.

Opomenieme niektoré výslovné nepresnosti, ktoré MUDr. Holomáň uvádza (napr. tvrdí, že nechápe, ako „si tieto organizácie dovolili zverejniť plné mená žien, ktoré boli sterilizované“ – podotýkame, že v správe neuvádzame žiadne mená poškodených žien; alebo „slovenský sterilizačný zákon patrí medzi najreštriktívnejšie v Európe“ – Slovensko nemá žiaden zákon, ktorý by upravoval problematiku sterilizácie – toto je možné overiť si v akejkoľvek Zbierke zákonov, existuje len Smernica Ministerstva z roku 1972, ktoré prevádza zákon zrušený v roku 1994, takže ide o protiústavný stav; pod). Dovolíme si len vyjadriť obavy, že takéto nepresnosti zrejme dokladujú, že odborník s najväčšou pravdepodobnosťou danú správu nepreštudoval, alebo nepozná základné právne skutočnosti. Touto cestou ale považujeme za potrebné poukázať na nasledujúce skutočnosti:

- správa Telo i duša je dokument, ktorý sa zaoberá porušovaním ľudských práv. Nejde o odbornú medicínsku publikáciu a preto sa pri vyšetrowaní treba zamerať na skutočnosti ľudsko-právne. I v prípadoch, že by sterilizácia mohla byť žene zo zdravotných dôvodov doporučená, je nutný jej informovaný súhlas. Nemalo by preto byť kľúčové zameriavať sa na fakt, či boli úkony indikované, ale na to, či boli dodržané ľudské práva žien, ktorých sa zákroky týkali.
- základným problémom, na ktorý správa poukazuje, a ktorý treba vyšetriť, je problematika informovaného súhlasu. Sme si vedomí, že väčšina zdravotných dokumentácií žien, ktoré poskytli rozhovor pre správu, skutočne podpis – súhlas so sterilizáciou obsahuje. My ale poukazujeme na okolnosti, za ktorých bol tento podpis daný či *de facto* vynútený. Objasnenie danej záležitosti teda nie je možné výlučným nahliadnutím do zdravotnej dokumentácie, ale i rozhovorom so ženou, prevereníím okolností, za ktorých súhlas dala, skutočností, či bola o zákroku vyčerpávajúco a zrozumiteľne informovaná, aby mohla svoje rozhodnutie dostatočne zvážiť a pod. **Konštatovanie odborníka Ministerstva, že dokumentácia obsahuje podpis pacientky a tým záver, že zdravotníci nepochybili je zavádzajúce, mylné a tendenčné a len potvrdzuje nepochopenie celej problematiky.**
- existujú prípady žien, ktoré súhlas so sterilizáciou podpísali ako neplnoleté (nemali ešte 18 rokov a neboli vydaté) – v týchto prípadoch sa vyžaduje podpis zákonného zástupcu.

- Najmenej v dvoch prípadoch, ktoré odborník Ministerstva preveroval v Krompašskej nemocnici, šlo o takéto ženy, konkrétne Ingrid G. (vo veku 16 rokov) a Magda K. (vo veku 17 rokov) – oba prípady vyšetruje polícia a obe ženy vystupujú v prípade ako poškodené. Je nadmieru otázne, ako mohol odborník Ministerstva túto skutočnosť opomenúť – zrejme sa naozaj zameriaval len na samotný podpis a neskúmal všetky skutočnosti dôležité pre objasnenie veci.
- sociálne podmienky, správanie žien v nemocnici či počet útekov z nemocnice nemôže ospravedlniť nezákonné praktiky ani oprávniť niekoho, aby takúto ženu sterilizoval. Nechápeme, prečo sa odborník Ministerstva na dané problémy sústreďuje, keďže nemajú s problematikou nič spoločné. Považujeme to za odvádzanie pozornosti od skutočných problémov, cielenú demagógiu a svojim spôsobom i za ospravedlňovanie lekárov. Vyzývame preto Ministerstvo, aby sa od podobných zastieracích taktík upustilo a zameralo sa na skutočné riešenie problému.
- vyšetrenie tak komplexnej problematiky, ktorú správa dokumentuje, vyžaduje čas a transparentné konanie. My sme údaje zbierali v období niekoľkých mesiacov a to v tíme niekoľkých odborníkov (týmu sa účastnil i lekár z medzinárodnej organizácie Lekári pre svetové zdravie). Odborník Ministerstva sa ale po návšteve jedinej nemocnice, za jediný týždeň a výlučne na základe vypočutia jednej strany (nemocnice) cíti kompetentný vyhlásiť, že správa je nepravdivá. Takéto **tvrdenia musíme odmietnuť ako predčasné a neobjektívne.**
- nahliadanie do zdravotnej dokumentácie pacienta nie je vôbec z právneho hľadiska komplikovaná záležitosť, práve naopak, slovenská legislatíva umožňuje pacientovi či jeho poverenému zástupcovi do svojich zdravotných záznamov nahliadnuť. To, že v praxi sa tak nedeje, nie je problémom legislatívy, ale nemocničných zariadení, ktoré práva pacientov v tomto smere porušujú. Bohužiaľ, musíme konštatovať, že sa tak deje za podpory Ministerstva zdravotníctva, ktoré odmieta nemocniciam v tomto protiprávnom konaní zabrániť a vydať pre ne jasné inštrukcie. V tejto súvislosti sme podali na Ministerstvo niekoľko sťažností a žiadostí o zjednanie nápravy, čo Ministerstvo neurobilo a tým aktívne zabraňuje poškodeným ženám prístup k spravodlivosti.
- Vo vyhláseniach odborníka Ministerstva i zdravotníckych zariadení sa pravidelne argumentuje najrôznejšími štatistikami podľa etnického pôvodu. Materiály so štatistikami boli distribuované i na tlačovej konferencii lekárov a máme ich k dispozícii. Pri nahliadaní do zdravotnej dokumentácie sme si všimli, že dokumentácie rómskych pacientiek sú označované písmenom „R“. Ide o prax, ktorá je v rozpore so Zákonom o ochrane osobných údajov. Žiadame preto o informovanie verejnosti, **na základe akých predpisov alebo inštrukcií príslušné zdravotnícke zariadenia tieto údaje zbierajú a hlavne, na základe akej metodiky.** Zbieranie etnických údajov je pomerne komplikovanou sociologickou záležitosťou a preto by verejnosť mala byť informovaná, ako sa dané údaje štatisticky vyhodnocujú a akí odborníci z príslušného odboru tak činia. Jednoduché prezentácie údajov zozbieraných neodborne a v rozpore so zákonom nemôže predstaviť objektívne výsledky, ktoré by boli štatisticky vyhodnotiteľné.

Z uvedených dôvodov preto **žiadame Ministerstvo zdravotníctva, aby sa verejne od názorov a záverov odborníka, MUDr. Holomáňa dištancovalo a nepovažovalo ich za stanovisko Ministerstva v tejto veci.** Žiadame tiež, aby boli všetky skutočnosti, na ktoré v správe Telo i duša poukazujeme, vyšetrené v súlade s doporučeniami v nej obsiahnutými a to transparentným spôsobom za účasti občianskej spoločnosti, rómskych komunít a medzinárodných odborníkov.

S úctou,

Mgr. Barbora Bukovská
Za Poradňu pre občianske a ľudské práva

Na vedomie:

Pal Csaky, podpredseda vlády pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny (421-2-57295 424)

Jana Kvičinská, generálna riaditeľka Sekcie ľudských práv, (421-2-524 91 647)

Klara Orgovanova, splnomocnenkyňa vlády pre záležitosti rómskych komunít (421-2-5936-4421)

Lászlo Nagy, Výbor pre ľudské práva, Slovenská národná rada (421-2-5441 9529)

Erik van den Linden, veľvyslanec, Delegácia EU (421-2- 5443 29 80)